

ARBEIDSKRAV 1: DEL A.

BYGGESKIKK ARKITEKTUR BYGNINGSMILJØ

I denne besvarelsen skal jeg ta utgangspunkt i en bygning som er karakteristisk for mitt nærmiljø. Jeg bor i Vestfossen i Øvre Eiker. I sentrum ligger det flere interessante bygg som har hatt stor betydning for utviklingen av stedet. Jeg har valgt å se nærmere på Fossesholm herregård.

Litt historie.

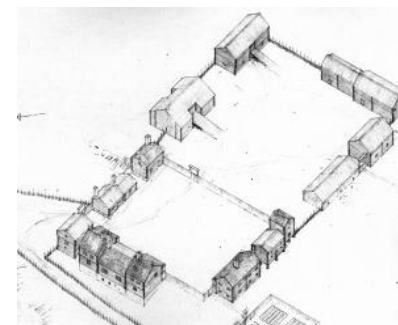
Tømmer har lenge blitt brukt til bygging av hus og båter. Norsk skog var en ettertraktet vare allerede i middelalderen. Tømmeret ble fraktet til England og andre europeiske land. Skogene langs kysten ble utnyttet først. Etterhvert måtte tømmeret hentes lenger inn i landet. Stokkene ble fraktet på elver og innsjøer. I 1388 opprettet Margrethe Valdemarsdatter (gift med kong Håkon VI Magnusson) Eker len. Dette var trolig for å få en lensherre til å kontrollere inntektene fra tømmerhandelen som foregikk langs vannveiene i område. Bøndene i Eiker byttet tømmeret sitt mot salt (saltkokerier lå ute ved kysten ved Sande, Røyken og Hurum) og korn.

Med innføringen av vannsager på begynnelsen av 1500 – tallet ble det etablert sagbruk under mange av gårdene i Eiker. Dette medførte et nytt behov for kontroll. Fossesholms opprinnelige navn var Foss. Gården hadde skogeiendommer fra Hof i Vestfold til Drammen, og sagbruk ved Vestfossen. På 1540 – tallet ble Foss-godset samlet for å kontrollere den lønnsomme sagbruksvirksomheten i området. I tillegg til tømmerstokker ble det nå fløtet ferdigskårne planker og bord til Drammen. Eiker og Fossesholm var sentrum for sagbruksnæringen i Norge og Drammen var landets viktigste eksporthavn.

Hovedhuset på Fossesholm herregård.

Opplevelse, uttrykk og refleksjon knyttet til dette husets byggeskikk, arkitektur og bygningsmiljø.

Med denne historien som bakteppe skal jeg se nærmere på hovedhuset på Fossesholm herregård. Det er uvisst når den første bosetningen fant sted på Foss, men det er sikkert er at gården har en lang historie. Bygningene på gården har variert i antall, størrelse og utseende. Helt fra middelalderen har menneskene som har vært bosatt på gården hatt en viktig stilling i samfunnet. Dette har preget husene. Historie, økonomi og samfunnsforhold kan gi gode forklaringer på hvorfor bygningene er slik de er.

Tegningen til høyre viser Fossesholm herregård i 1652. (Etter samtidig beskrivelse.) Sammenligner vi med fotoet øverst på siden ser vi flere forskjeller. Tydeligst er det at det store hvite hovedhuset ikke er å se på tegningen. På 1760 – tallet, startet nemlig en storstilt utbygging av gården av den daværende eieren Jørgen von Cappelen. Da Eiker historielag kjøpte Fossesholm i 1973 var det et mål å gjenskape og bevare hovedhusets form og utseende fra storhetstiden på slutten av 1700 – tallet.

Bilder fra 1930 - tallet.

Bygningen står på en grunnmur og er bygget i tre. Veggene er laftet og kledd med hvitmalt stående panel. Sammen med to sidebygninger danner hovedhuset en u - form som vender inn mot et tun. På denne siden av huset ligger det en lang svalegang på høyre side. Her finner vi husets hovedinngang. Døren er dekoret på en måte som skal få treverket til å ligne på stein. Det samme gjelder søylene langs svalegangen, andre dører og mange av husets vinduskarmer. Stein ble ansett for å være av høyere kvalitet enn tre, og ble brukt i ulike stilarter. I dette tilfelle har man forsøkt å få treet til å se ut som marmor.

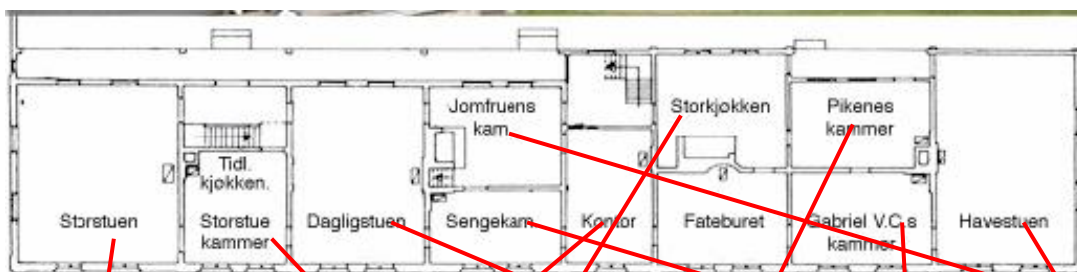

Arkitekturen gjenspeiler datidens europeiske slott og herregårdsanlegg. Langsiden av huset, som vender ut mot elven, (og veien i dag) er husets fasadeside. Bygningen henvender seg til omverden fra denne siden. Her finner vi symmetri og rytme i organiseringen av vinduene og de klassiske pilastrene. Det er på denne siden at husets rokokkostil kommer tydeligst frem. Vinduene er gjennomgående mindre i andre etasje enn i første.

Dette er et virkemiddel for å få bygningen til å virke ennå større enn den er. Taket er et valmtak og har fire piper. De mange pipene var nødvendig for et hus av denne størrelsen. Mange vedovner sørget for oppvarmingen av de store arealene, men det må ha vært nok så kaldt å bo her om vinteren.

Plantegningen og bildene under viser første etasje.

Valmtak. Taket på gården dekker et luftig og åpent loft som holder råteskader borte.

Bygningen er 50 meter lang og representasjonsrommene ligger på en akse på fasadesiden av bygningen. Det gjør det mulig å se tvers igjennom rommene fra storstuen til hagestuen. Boligen har en representativ karakter med rom med ulike funksjoner. Da Jørgen von Cappelen etablerte sin herregård på 1760 – tallet var det trolig for å understreke sin posisjon i samfunnet. Boligen symboliserer makt og innflytelse. Han bygget etter datidens idealer og organiserte sine rom på en måte som var praktisk i forhold til hvordan han skulle drifte sin bolig. Det var for eksempel praktisk å ha en storstue til mottakelser med ankomst rett ved hovedinngangen, og i hagestuen kunne gjester hygge seg og ha mulighet til å gå rett ut i hagen og parkanlegget. Boligen var funksjonell på den måten at den ivaretok de funksjoner den var tiltenk. Sett med dagens øyne er boligen ikke funksjonell. Vi ville foretrukket en annen organisering og bruk av rommene.

Interiøret på Fossesholm har endret seg siden oppussingen på 1760 – tallet. Etter nedgangstider i trelasthandelen under Napoleonskrigene skiftet gården eier. Gården ble delt mellom flere storbønder. Da Eiker historielag overtok i 1973 var det to familier som delte husene mellom seg. Under restaureringsarbeidet ble flere lag med tapet fjernet fra veggene, og veggene fra Cappelens tid ble hentet frem igjen.

Det kan være vanskelig drive slikt bevaringsarbeid. For å få tilbakeført eksteriør eller interiør til et visst tidspunkt i historien, må man fjerne noe originalt, som også har en verdi. Dette originale erstattes av til dels rekonstruerte kopier. Dette kan være et dilemma. Hva er viktigst å bevare? Hvor langt tilbake skal man gå? Eller i motsatt tilfelle - hvor mye kan man tillate seg å fornye og modernisere? Slike avgjørelser handler og byggeskikk.

Ellers bør det nevnes at Cappelen utøvte god byggeskikk i måten han lot det nye hovedhuset tilpasse seg de eksisterende og nye driftsbygningene. Husene er ordnet i et firkanttun, noe som var vanlig på flatbygdene på Østlandet. Husene er godt dimensjonert i forhold til hverandre og det er god detaljering i møtene mellom de ulike bygningsdelene. Farger er også benyttet for å skille de ulike husene.

Det er vanskelig å se noen negative sider ved Fossesholm herregård. Gården var lokalbefolkningens arbeidsgiver og representerte på den måten en tryggere og mer forutsigbar hverdag for hundrevis av arbeiderfamilier. I dag er stedet et yndet utfartsmål i sommermånedene. Historielaget drifter blant annet cafe, butikk (håndverk), museum, utleie av festlokaler og noe dyrehold. På denne måten har en flere hundre år gammel bygningsmasse tilpasset seg nye samfunnsforhold og kan fortsatt spille en viktig rolle som en del av Eikerværingenes bygde omgivelser. Bygningsmiljøet har funksjon som identitetsforvalter og legger til rette for gode prosesser og møter mellom mennesker. Er det ikke dette arkitektur handler om?

Kilder;

http://www.eiker.org/Artikler/Naeringsliv/Bedrifter_Forretningsdrift/floting2.htm

<http://www.eiker.org/Arkiv-Oe/Prosjekter/K-2009/MaanedensTema/2009-06-01-tommerfloting.html>

http://www.historieboka.no/Modules/historiebok_tidsepoke_tema_artikkel.aspx?ObjectType=Article&Article.ID=1944&Category.ID=1152

<http://no.wikipedia.org/wiki/Fossesholm>

<http://www.fossesholm.no/>